

Bostad först

Vägen ur hemlöshet

Bostad först - värden, mål och skäl

**En sammanställning från lagstiftning, etik, brukare
och deltagare i grundkurser i Bostad först**

Pia Nykänen

Bostad Först – värden, mål och skäl

En sammanställning från lagstiftning, etik, brukare och deltagare
i grundkurser i Bostad Först

Pia Nykänen

Maj 2020

Innehållsförteckning

Inledning

Syfte
Uppdrag
Metod och tillvägagångssätt
Teori
Terminologi

Grundläggande principer för Bostad Först

Grund för rätt till bostad i internationell lagstiftning
Principernas grund i värden

Värden, mål och skäl från nationell lagstiftning och rekommendationer

Evidensbaserad praktik
Kvalitet
Brukares delaktighet

Värden, mål och skäl för och från professionerna

Yrkesetik
Värden, mål och skäl uttryckta av deltagarna i grundkurserna
Skäl för att arbeta med Bostad Först

- Allmänna skäl
- Innehållsskäl
- Brukarskäl
- Delaktighetsskäl
- Effektivitetsskäl
- Ekonomiska skäl
- Vetenskaplig grund som skäl
- Rättighetsskäl
- Andra principiella skäl
- Professionella skäl
- Praktiska eller instrumentella skäl

Skäl *emot* att arbeta med Bostad Först

- Praktiska skäl
- Ekonomiska skäl
- Faktuella skäl
- Fördelningsrättvisa som skäl
- Professioners arbetsmiljö som skäl
- Innehållsskäl
- Strukturella skäl
- Svårkategoriserade skäl

Hinder för att arbeta med Bostad Först

- Politiska och/eller kommunala hinder

- Hinder i form av hyresvärdar, bostadsbolag och tillgång till bostäder
- Resurser som hinder
- Hinder i form av bristande kunskap
- Hinder i form av attityder, föreställningar etc.
- ”Professionella hinder”
- Organisatoriska hinder
- Svårkategoriserade svar

Värden, mål och skäl från brukare

Skäl för att erbjuda en Bostad Först-lägenhet till bostadslösa

- Allmänna skäl
- Innehållsskäl
- Rättighetsskäl
- Instrumentella skäl eller bostad som förutsättning
- Villkorade skäl

Skäl att inte erbjuda en Bostad Först-lägenhet till bostadslösa

- ”Praktiska” skäl och ”motivations-skäl”
- Förtjänstskäl

Upplevda hinder för de professionella att arbeta med Bostad Först

- Politiska och/eller kommunala hinder
- Hinder i form av hyresvärdar, bostadsbolag och tillgång till bostäder
- Hinder i form av bristande kunskap
- Hinder i form av attityder, föreställningar etc.
- ”Inomprofessionella hinder”

Sammanfattning och avslutande reflektioner

Mer kunskap behövs, men kunskap om *vad* och för vilka?

Referenser

Bilagor

Inledning

Syfte

Syftet med föreliggande rapport är att sammanställa och diskutera ett antal värden, mål och skäl vad gäller Bostad först, så som dessa kommer till uttryck i svar dels från brukare, dels i utvärderingar av deltagare i grundkurser i Bostad först-modellen.¹ Utbildningarna har utförts av Riksföreningen Sveriges Stadsmissioner i projektet ”Avskaffa hemlösheten med Bostad först” under våren 2019 och hösten 2019. Därutöver syftar rapporten till att även presentera värden, mål och skäl från relevant lagstiftning, riktlinjer, rekommendationer och yrkesetik på området.

En distinktion är viktig att ha i åtanke, det gäller den mellan hur de olika deltagarna i grundkurserna värderar vad kurser i Bostad Först *syftar till*, respektive hur de värderar själva *utbildningen* i grundkurserna. Denna rapport avser inte att sammanställa värdering av själva utbildningen, utan snarare att försöka fånga värden, mål och skäl i relation till Bostad Först som de svarande angivit.

Uppdrag

Uppdraget att författa rapporten har utförts under oktober 2019 till maj 2020 av Pia Nykänen, fil. dr. i praktisk filosofi och under uppdraget anställd som lektor vid Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande vid Göteborgs universitet. Rapporten ska vara ”populärvetenskapligt hållen”, resonerande och diskuterande och är således inte en fackfilosofisk text eller en vetenskaplig undersökning.

Metod och tillvägagångssätt

Tillvägagångssättet har bestått i inläsning av – för syftet – relevant litteratur om Bostad Först och de utvärderingar som gjorts inom grundkurserna. De frågor i utvärderingarna som behandlas här är svaren på frågorna: 1.) ”Finns det, enligt dig, några särskilda skäl för att arbeta med Bostad Först? Om så, vilka är dessa skäl?” 2.) ”Finns det, enligt dig, några särskilda skäl emot att arbeta med Bostad Först? Om så, vilka är dessa skäl?” 3.) ”Finns det något hinder för dig att arbeta med Bostad Först? Om så, vilket/vilka hinder? Här kan du ange såväl olika organisatoriska hinder som hinder som har med värderingar, normer och attityder att göra. Var gärna så specifik du kan.”

Ett tillägg har gjorts i slutfasen av arbetet med rapporten och detta bestod i att ett antal brukare fick svara på frågor snarlika de som ställdes till deltagarna i grundkurserna, men utifrån brukarnas egen situation. Frågorna var: ”Finns det några skäl att erbjuda en Bostad Först-lägenhet till bostadslösa?” ”Finns det några skäl att inte erbjuda en Bostad Först-lägenhet till bostadslösa?”²

¹ I denna text används ordet ”brukare” för servicemottagare i offentliga sektorn (se Dahlberg & Vedung, s. 41f). Se även Socialstyrelsen (2013). Resultat av remiss för begreppet brukare, för en diskussion om lämplig terminologi.

² Orden ”bostadslös(a)” och ”hemlös(a)” används i rapporten som synonyma.

Och slutligen: ”Har du upplevt att det finns hinder för de professionella att jobba med Bostad Först?”

Såväl svaren från deltagarna i grundkurserna som svaren från brukarna har kategoriserats utifrån grupper av skäl. Denna kategorisering är att se som ett slags analys; att ur utsagorna urskilja vad det är för något argument som anges. Några skäl och värden har därefter valts ut för mer ingående diskussion.

Rapportens ansats hämtas främst från filosofisk metod. I filosofisk metod ingår begreppsanalys, deskriptiv argumentationsanalys och värderande argumentationsanalys. Den första syftar till klargörande och/eller definierande av begrepp, till exempel begrepp som ”delaktighet”. Om begrepp är vagt beskrivna och ger upphov till alltför många tolkningar, kan det medföra såväl teoretiska som praktiska svårigheter. Deskriptiv argumentationsanalys sedan, är en beskrivning av argumentationens struktur. Ett exempel kan vara att tydligt beskriva hur argumentation för modellen Bostad Först ser ut. Värderande argumentationsanalys däremot, befattar sig med ett värderande av om argument är hållbara och relevanta. Är de argument som exempelvis ges för en viss modells införande hållbara och relevanta?³

De olika tillvägagångssätten används som implicita verktyg i rapporten för analys, diskussion och resonering och resonemangen ska snarast betraktas som lätt bearbetade med en filosofiskt inspirerad verktygslåda. En strikt argumentationsanalys hade till exempel blivit en väldigt teknisk historia och inte särskilt läsvänlig.

Teori

Filosofisk forskning och text förhåller sig inte till teori på samma sätt som exempelvis flera samhällsvetenskaper gör. Teoribildningar finns, men sällan undersöks något ”genom” eller ”via” en viss teori. Snarare består det filosofiska hantverket av att ställa och analysera frågor och de verktyg (till exempel distinktioner, taxonomier och/eller teoribildningar) som används är de för sammanhanget relevanta. Resonemang inom värdeteorin kan tjäna som exempel. Något kan ha värde på olika sätt; ska till exempel brukares delaktighet i beslutsfattande om utformning av insatser ses som ett instrumentellt värde, ett värde som är ett medel till att nå ett annat värde, som kanske nöjdhet (att brukaren är nöjd med insatsen)? Eller kanske delaktigheten har ett instrumentellt värde i förhållande till att brukaren på detta sätt har fått ökad makt över sitt liv? Eller ska delaktigheten ses som ett finalt värde, ett värde i sig (se t.ex. Brülde 1998)? Sådana distinktioner hör till filosofisk praxis.

Terminologi

I rapporten används genomgående ord som ”skäl”, ”värden”, ”mål”, ”etik” och ”moral”. Exempel på värden kan vara ”delaktighet”, ”trygghet” och ”jämlighet”. Att de ses som värden betyder här att vi tillskriver dem värdefullhet, vi värderar dessa företeelser eller fenomen som något gott. Vad gäller ordet ”skäl” så är det i sammanhanget att förstå ungefär som ”argument”. Om vi har goda skäl för att göra något, så har vi välgrundade argument för att göra detta. ”Etik” och ”moral” används i rapporten som synonyma, vilket är det brukliga inom moralfilosofi.⁴

³ Se exempelvis Björnsson et al, 2009.

⁴ Några undantag finns och det rör författare som ser etik som vetenskapen om – eller studiet av – moral.

Grundläggande principer för Bostad Först

Bostad Först är en modell för människor i behov av omfattande stöd för att ta sig ur hemlöshet. Den riktar sig till de ”som är hemlösa och som lider av allvarliga psykiska sjukdomar eller psykisk ohälsa, hemlösa med missbruksproblem samt hemlösa med fysiska hälsoproblem, funktionsbegränsande sjukdomar och funktionsnedsättningar” (Pleace & Knutagård, 2018, s. 17).

Ett antal principer ligger till grund för modellen. Vad gäller formuleringar av dessa finns några olika versioner. I *Bostad Först – en handbok. Europa* omtalas de principer som anges som grundläggande för Bostad Först i Europa (op.cit., s. 29f). De är snarlika de principer som formulerades av Sam Tsemberis, i utvecklandet av det första programmet för Bostad först på 1990-talet i New York. Det anges i handboken att det dock finns skillnader mellan somliga europeiska länder och Nordamerika och därtill mellan olika europeiska länder. De principer som anges som gällande för Bostad Först i Europa ”har utvecklats i samråd med den rådgivande kommitté som deltog i arbetet med den här handboken, där Sam Tsemberis var en av medlemmarna” (ibid.). Dessa principer är följande:

- Bostad är en mänsklig rättighet
- Rätten till val och självbestämmande
- Bostad och behandling ska separeras från varandra
- Stöd riktas till återhämtning
- Stöd baserat på skademinskning
- Aktivt engagemang utan tvång och fostran
- Deltagarstyrt stöd utifrån individens styrkor, behov och egna mål
- Flexibelt stöd under så lång tid som personen själv vill och behöver (ibid.)

Grund för rätt till bostad i internationell lagstiftning⁵

Det är värt att notera att *egen* bostad inte finns som en rättighet inskriven i deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna eller i konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Däremot rätt till bostad i allmänhet så som det anges i Artikel 25:

1. Var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande, inklusive mat, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala tjänster samt rätt till trygghet i händelse av arbetslöshet, sjukdom, invaliditet, makas eller makes död, ålderdom eller annan förlust av försörjning under omständigheter utanför hans eller hennes kontroll (Regeringskansliet, 2012/2015, s. 6).

I artikel 11 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter anges också rätt var för och en till en lämplig bostad:

⁵ Det finns skrivningar om rätt till bostad även i svensk lagstiftning, såsom i Regeringsformen. Här är dock tanken att den internationella ska presenteras då många anför de mänskliga rättigheterna i anslutning till rätt till bostad.

Konventionsstaterna erkänner rätten för var och en till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat och kläder, och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor. Konventionsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att denna rätt förverkligas och erkänner att internationellt samarbete på frivillig grund är av väsentlig betydelse i detta sammanhang (Regeringskansliet 2012/2015, s. 33).

Även i Artikel 5 i den internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering från 1965 omtalas rätt till bostad, där detta är en av de rättigheter som var och en ska kunna åtnjuta ”utan åtskillnad på grund av ras, hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung” (Regeringskansliet 2012/2015, s. 42). I konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning anges i Artikel 28, Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet att:

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för personer med funktionsnedsättning till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat, kläder och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor, och ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att trygga och främja att denna rätt förverkligas utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning (Regeringskansliet 2012/2015, s. 135).

De rättigheter som anges i olika deklARATIONER och konventioner kan ses som såväl moraliska som rättsliga. Däremot är det inte endast utifrån en rättighetsetik som bostad för var och en kan motiveras. En konsekvensetik kan till exempel säga att människor bör få och/eller ha en bostad om detta (att få och/eller ha en bostad) har goda konsekvenser. Om det skulle vara fallet att rätt till bostad inte var inskrivet i någon som helst deklARATION eller konvention, är det alltså inga problem med att motivera det utifrån moraliska rättigheter eller andra moraliska hållningar.⁶

Principernas grund i värden

Vad är det då för något som ligger bakom de principer som anges för Bostad Först? Här avses inte vilka syften eller motiv någon eller några har haft för att utveckla principerna, inte heller hur det har gått till att principerna har utvecklats (deras historia). Frågan gäller snarare vilka värdefullheter som dessa principer ska återspegla eller ge uttryck för. För att göra reda för detta krävs en längre undersökning, nedan följer endast några korta reflektioner:

När det gäller den första principen, att bostad är en mänsklig rättighet, så kan värden som trygghet och värdighet betraktas som grundläggande⁷ och där bostaden är en förutsättning för eller ett medel till dessa andra värdefullheter. Rätten till val och självbestämmande, den andra principen, uttalar redan i sin formulering värden som autonomi eller egenmakt. Den tredje principen, att bostad och behandling ska separeras från varandra, beskrivs som att rätten till bostad inte ska ”äventyras genom krav på att deltagarna ska samtycka till behandling antingen för att få en bostad eller för att få bo kvar i den” (Pleace & Knutagård, 2018, s. 32). Denna princip

⁶ Resonemanget ämnar kort illustrera att vad som är det etiska eller moraliska, inte är *en* sak. Vad vi bör göra och främja etc., finns det många olika moralteorier om. Rättighetsetik och konsekvensetik är endast två av flera stora teorigrupper i den moralfilosofiska floran.

⁷ Här beskrivs att de *kan* betraktas som grundläggande. Det är inte alla som anser att sådana värden är egenvärden eller finala värden. Någon kan till exempel anse att lycka är det enda som har egenvärde eller finalt värde och då är trygghet respektive värdighet instrumentella värden, det vill säga, medel till nå detta mål (lycka).

skulle snarare kunna ses som ett utvecklande eller specificerande av den första principen, att bostad är en mänsklig rättighet. Den tredje principen specificerar då att värden som trygghet och värdighet genom bostaden, inte är villkorade.

Vad gäller att stöd ska riktas till återhämtning, som är den fjärde principen, så betonas ”en individs sammantagna välbefinnande” (ibid., s. 34). Här kan värden som tillhörighet och meningsfullhet ses som några av de delar som ingår i ett gott liv och/eller bidrar till välbefinnande och som därför bör främjas och där detta främjande *gynnas* av att stödet fokuserar på återhämtning. Att stöd ska baseras på skademinskning, den femte principen, grundas bland annat i anförda belägg för att skademinskning är mer effektivt än att alkohol- och/eller drogmissbruk ska upphöra (ibid., s. 35). Här finns också en anti-paternalistisk hållning i det att övertygande snarare än tvång betraktas som principiellt viktigt. Denna hållning återspeglas även i den sjunde principen: ”Aktivt engagemang utan tvång eller fostran”. Att stödet ska vara ”deltagarstyrt utifrån individens styrkor, behov och egna mål” uttrycker en individcentrerad hållning där brukaren *inom* insatsen ska kunna påverka den. Den sista principen är även den ett uttryck för värden som självbestämmande; brukaren ska kunna få stöd så länge som man vill och behöver och detta stöd kan och/eller ska vara flexibelt.

Flera av principerna baserar sig på värden som autonomi (egenmakt). Autonomi är däremot något som kommer i grader, man kan vara mer eller mindre autonom, mer eller mindre självbestämmande. Vilken grad av egenmakt som är såväl möjlig som önskvärd, påverkas av många olika faktorer såsom resurser (som kan begränsa de alternativ för val som finns) och normer och värderingar inom organisationer och hos de enskilda professionella.

Värden, mål och skäl från nationell lagstiftning och rekommendationer

Vad socialtjänsten ska och bör göra styrs av lagstiftning, riktlinjer och rekommendationer. I dessa skrivningar finns många olika värden och mål angivna. I Socialtjänstlagens portalparagraf anges att:

1 § Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas - ekonomiska och sociala trygghet, - jämlikhet i levnadsvillkor, - aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet. (SFS 2001:453).

På ”demokratins och solidaritetens grund” ska ekonomisk och social trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktivt deltagande i samhällslivet främjas av socialtjänsten. Hur detta ska förstås är inte självklart men en tolkning är att värden så som trygghet och jämlikhet i levnadsvillkor ska främjas då de kommer ur – eller har en relation till – andra värdefullheter (såsom här: demokrati och solidaritet). Det går också att läsa som att demokrati och solidaritet

sätter gränser på så sätt att de värden som främjas inte får göra det på sätt som strider mot solidaritet och demokrati (Munthe, Nykänen & Sandman, 2015).

Människans ansvar för sin och andras sociala situation betonas också i portalparagrafen och detta ska socialtjänsten ta hänsyn till när det gäller att arbeta med att ”frigöra och utveckla enskilda och grupperns egna resurser”. Respekt för människors rätt till självbestämmande och integritet är därtill viktigt vid verksamhetens bedrivande.

I det följande kommer tre aspekter eller mål för socialtjänsten att fokuseras på: evidensbaserad praktik, kvalitet och brukares delaktighet eller inflytande. Detta av dels det allmänna skälet att samtliga tre aspekter är relevanta vid val av insats för en brukare men också av följande tre mer specifika skäl: ett fokus de senaste åren på att insatser inom socialtjänsten behöver grundas i mer kunskap, att kvalitet står i relation till aspekter av den evidensbaserade praktiken och slutligen: att delaktighet och inflytande för brukare är en angelägenhet, såväl för brukarna som i styrdokument och för de professionella, men däremot förhållandevis lite utvärderat.⁸

Evidensbaserad praktik⁹

Under ett flertal år har det betonats att insatser inom socialtjänsten behöver en större kunskapsbas. I kommittédirektivet Nya former för stöd till kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten (Dir. 2007:91) står att ”[k]unskapsbasen för insatserna inom socialtjänsten är utvecklad”. Denna iakttagelse och att såväl professionella som brukare behöver veta mer om ”vad som fungerar bra” var två av skälen för att göra en statlig utredning. Denna utredning resulterade i betänkandet Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten – till nytta för brukaren (SOU 2008:18). Där anfördes att socialtjänsten i större utsträckning behöver bedriva sina insatser utifrån kunskap om effekterna av dem och det långsiktiga målet var en evidensbaserad praktik, enligt utredaren (2008:18, s. 9f). Under flera år följde sedan överenskommelser mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) för att kunna arbeta med att utveckla och stödja den evidensbaserade praktiken inom socialtjänsten (Socialdepartementet, 2010).

Ett antal mindre olika versioner av EBP har funnits under åren, men en vanlig förståelse av EBP är: en medveten och systematisk användning av: den bästa tillgängliga kunskapen; den professionelles expertis; den berörda personens situation, erfarenhet och önskemål (Socialstyrelsen, 2012, s. 11) Hur informationen från de olika kunskapskällorna vägs samman bestäms av det nationella och lokala sammanhanget, till exempel lagstiftning, riktlinjer och tillgängliga insatser. (ibid.). Under åren har mycket debatt förts om den del av EBP som handlar om de evidensbaserade metoderna och mindre om de två andra, till exempel brukarens behov, önskemål, preferenser och erfarenheter.

Med avseende på kunskap om insatser har SBU (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering) gjort en sammanställning om insatser för att minska hemlöshet (SBU, 2018). Dokumentet är en kommentar, vilket betyder att det sammanfattar och kommenterar kunskapsöversikter gjorda av andra. I sammanställningen konstateras att modellerna Bostad Först och Case Management troligen minskar hemlöshet och förbättrar boendestabilitet jämfört med det som kallas för traditionella insatser. Inget tyder på att Bostad Först (och Case Management) skulle ha sämre resultat än de traditionella insatserna. Noteras bör att ingen av de 43 studier som innefattas i den systematiska översikten har genomförts i Sverige och SBU

⁸ För den sistnämnda punkten, se exempelvis Nykänen, 2020.

⁹ Sammanställningen i detta avsnitt följer sammanställningen i Nykänen, 2017.

betonar att mer forskning behövs om effekter av insatser mot hemlöshet i fler länder än USA (många är genomförda i Nordamerika).

I Segnestams Larssons systematiska översikt om resultat av Bostad först för människor i Sverige i långvarig hemlöshet inkluderas ”forskning, uppsatser, utredningar, utvärderingar och rapporter om *upplevelser och erfarenheter av insatsen Bostad Först*” (Segnestam Larsson, 2020). Flera positiva resultat och effekter identifieras, till exempel vad gäller graden av kvarboende och förbättringar med avseende på hälsa och livskvalitet. Hur effekterna förhåller sig till andra insatser för målgruppen är emellertid oklart och även Segnestam Larsson betonar vikten av mer forskning på området.

Att säker kunskap saknas om effekter som olika insatser har i den kontext (till exempel Sverige) som undersöks, är inte en ovanlig situation. Detta betyder inte att exempelvis socialtjänsten måste upphöra med dessa insatser. Det kan finnas många goda erfarenheter av insatser som dokumenterats och utvärderats på andra sätt och vi kan ha etiska skäl för att fortsätta med insatser som det ännu inte finns tillräcklig kunskap om. Det sistnämnda får dock inte tas som intäkt för att exempelvis lokal dokumentation som visar på goda effekter fortsättningsvis är *tillräckliga* för att berättiga en insats.

Kvalitet

God kvalitet och/eller god vård betonas i såväl socialtjänstlagen som i hälso- och sjukvårdslagen. En sådan vård är en vård baserad på bästa tillräckliga kunskap, byggd på vetenskap och beprövad erfarenhet (Socialstyrelsen, 2019). I Socialtjänstlagen betonas att det måste ”finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet” och att verksamheternas kvalitet systematiskt och fortlöpande ska säkras och utvecklas (SFS 2001:453).

Vissa ytterligare egenskaper hålls för att bidra till god kvalitet, hit hör också sådant som gott bemötande, medinflytande för personen vad gäller insatser och också insyn i dessa, rättssäkerhet, respekt för den enskildes integritet, lyhördhet, inlevelseförmåga, att service och vård är lätt tillgängliga, att arbetsledningen är väl fungerande och att arbetslag är adekvat sammansatta. Utvärdering och uppföljning av insatser betonas (Socialstyrelsen, 2015, s. 41)

Brukares delaktighet

I skrivningar om kvalitet och i den evidensbaserade praktiken betonas brukarens önskemål, erfarenheter, situation och preferenser vad gäller beslut om insatser och insatsernas innehåll. Men oaktat EBP så är brukares delaktighet och inflytande en viktig aspekt i det sociala arbetet. Såväl internationella som nationella skrivningar i lagstiftning, riktlinjer och rekommendationer anför att socialtjänsten ska arbeta med brukares delaktighet och inflytande. Den internationella federationen för socialarbetare (IFSW) anför i sina etiska principer att

[s]ocial workers should promote the full involvement and participation of people using their services in ways that enable them to be empowered in all aspects of decisions and actions affecting their lives.¹

I Socialtjänstlagen finns inte orden ”delaktighet”, ”inflytande” eller ”medbestämmande” överhuvudtaget och en skrivning liknande den som finns i Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och som säger att den enskilde ska ges inflytande och medbestämmande över givna insatser saknas. Däremot så ska verksamheten, som vi såg i tidigare avsnitt ”bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet”. En annan skrivning finns dock som pekar på en riktning vad gäller delaktighet och inflytande, insatser för en person ”ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne [...]” (SFS 2001:453).

Brukares delaktighet är också ett viktigt innehåll i olika etiska koder eller yrkesetiker för olika välfärdsprofessionella (se vidare avsnittet ”Yrkesetik”). Men på vilka sätt brukaren ska vara delaktig och varför på dessa sätt, är än så länge inte mycket beforskat. I en rapport 2012 konstaterade Socialstyrelsen att endast en metod av 16 stycken för brukares delaktighet hade utvärderats i randomiserade kontrollerade studier (Socialstyrelsen, 2012). Även här bör vi göra en reservation: oaktat om vi håller just den typen av utvärderingar för mest önskvärda, kvarstår faktumet att metoder för brukares delaktighet är mindre undersökta och utvärderade. För att anknyta till denna rapportens sammanhang, så blir frågor om på vilka sätt och i vilken grad brukare de facto blir delaktiga och har inflytande viktiga, dels vad gäller delaktighet i beslut om insats, dels över insatsens innehåll och utformning.

Värden, mål och skäl för och från professionerna

I detta avsnitt beskrivs värden, mål och skäl för och från några professioner som arbetar med människor i hemlöshet eller kan komma i kontakt med dessa.¹⁰ Dessa professioner har etiska koder eller etiska förhållningsregler, precis som många andra välfärdsprofessioner har. Ett annat ord för dessa etiska koder är yrkesetik. De som beskrivs nedan har valts ut på grundval av att de är gällande för några professioner som är aktuella vad gäller arbete med Bostad Först. De har även valts ut på grundval av vilka som deltagit i grundkurserna om Bostad Först och vad dessa deltagare angivit som sina anställningar.

Efter utdrag ur de olika professionsetiska koderna följer de värden, mål och skäl som deltagarna själva har uttryckt i utvärderingarna av grundkurserna.

Yrkesetik

Vad lagstiftning, riktlinjer och rekommendationer säger är styrande och vägledande för de olika professioner som hemlösa kommer i kontakt med. Men även yrkesetik och värderingar inom de olika professionerna spelar roll. När det gäller hemlösa med stödbehov kan de möta såväl socionomer som bland annat psykologer, psykiatrer och behandlingsassistenter. Värderingarna här kan vara antingen de som professionernas yrkesetik(er) påbjuder eller de värderingar som praktikerna de facto hyser. Ofta förekommer nog båda sorter; som professionell har man förhoppningsvis insikt i det ens yrkesetik påbjuder, men varje individuell praktiker kan naturligtvis också ge de olika yrkesetiska normerna och etiska skälen olika vikt i förhållande till varandra. De verkamma inom professionerna har också egna personliga normer och värderingar som kan påverka de bedömningar man gör i sitt yrke.

¹⁰ Med ”för professionerna” avses här det som föreskrivs professionerna, med ”från professionerna” avses här vad de svarande i grundkurserna har angivit i svaren i sina utvärderingar.

Läkarförbundets etiska regler betonar att läkaren ska lägga vikt vid skydd av människoliv och agera utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet. Därtill ska läkaren ”behandla patienten med empati, omsorg och respekt och får inte genom sin yrkesauktoritet inkräkta på patientens rätt att bestämma över sig själv” (Sveriges Läkarförbund, 2017). En patient får inte heller utsättas för diskriminerande behandling eller bemötande.

I Madriddeklarationen anges etiska riktlinjer för psykiatrisk praktik. Där anges att psykiatri syftar till att ge bästa behandling utifrån vetenskaplig kunskap. Patienten ska ges möjlighet att fatta frivilliga och informerade beslut och får inte behandlas mot sin vilja, såvida inte patientens och/eller närståendes liv är i fara. Patientinformation är konfidentiell och brott mot konfidentialiteten får endast förekomma om ett bevarande av den kan resultera i allvarlig fysisk eller psykisk skada för patient eller tredje part (World Psychiatric Organisation, 1996).

I de yrkesetiska principerna för psykologer i Norden anges respekt för individens rättigheter och värdighet, yrkesmässig kompetens, ansvar och yrkesmässig integritet som huvudprinciper. Förtrolighet och konfidentialitet, informerat samtycke och självbestämmande är några av de värden som listas. Likaså vetenskap och beprövad erfarenhet (Sveriges Psykologförbund, 1998).

I den etiska koden för socialarbetare anges såväl värden som önskvärda egenskaper (dygder) hos socialarbetaren. Listan av värden är diger: ”Människovärdesprincipen. Mänskliga och medborgerliga rättigheter. Humanitet. Solidaritet. Välfärd, resurser och trygghet. Värdighet och integritet – rätten till ett värdigt liv. Frihet och självbestämmande. Demokrati och delaktighet. Social rättvisa. Jämlikhet, jämställdhet, likabehandling, lika villkor. Ärlighet och uppriktighet. Icke-dömmande hållning, strävan efter förståelse. Personligt ansvar. Konsekvensetisk bedömning: Vad ger bäst konsekvenser?” (Akademikerförbundet SSR, 2015, s. 16)

De önskvärda egenskaperna eller dygderna hos socialarbetaren anges som: ”En grundhållning av respekt, jämlikhet och vänlighet. Integritet. Empati/lyhördhet. Engagemang och ansvarstagande. Saklighet och tydlighet. Rättskänsla – mod/civilturage. Kritisk självinsikt. Tolerans/vidsynhet. Balanserat omdöme. Tålmod. Samförståndsvilja och samarbetsförmåga. Självständighet. Kreativitet. Humor.” (op.cit., s. 23)

I likhet med de övriga etiska koderna ovan, sägs saker om vetenskaplig grund. För socialarbetare anförs att det är ”ett etiskt krav att socialt arbete i så stor utsträckning som möjligt är en evidensbaserad praktik” (op.cit., s. 5).

Precis som med de normer och värden som anges i lagstiftningar kan normer och värden inom en yrkesetik komma i konflikt med varandra. Ju fler som anges, desto fler etiska spänningar kan uppstå mellan de olika. Detsamma gäller också dygder, om sådana finns listade. Värden i lagstiftning och yrkesetik kan också komma i konflikt. Därtill har vi också de professionellas egna normer och värderingar. En viktig fråga är om faktiska värderingar inom en profession kan påverka vilken insats som ges, av vilka motiv och hur den ges.

Värden, mål och skäl uttryckta av deltagarna i grundkurserna

I detta avsnitt har de svar som deltagarna i grundkurserna givit i utvärderingar sorterats i kategorier. Själva kategorierna är att se som en del av rapportens analys, detta genom att de olika kategorierna utgörs av olika skäl (för och emot Bostad Först, respektive vilka hinder för att

arbeta med Bostad Först som deltagarna angivit). När de olika skälen anges, hänvisas ofta till olika värden och mål.

Våren 2019 hölls grundkurser för deltagare i Örebro, Göteborg, Gävle, Malmö, Stockholm, Härnösand och Luleå. 134 personer har besvarat utvärderingen från våren 2019. Hösten 2019 hölls grundkurser för deltagare i Alvesta, Stockholm, Göteborg, Umeå, Karlstad och Lund. Deltagare från samtliga orters utbildningar utom Lund, har besvarat utvärderingen.¹¹ 56 personer har besvarat utvärderingen från hösten 2019. Sammantaget har alltså 190 personer besvarat utvärderingarna. Av de 190 personerna anger 129 att de arbetar inom kommunal verksamhet, 33 inom ideell eller idéburen organisation och 29 inom ”Annan”.¹² Inom den sistnämnda kategorin finns personer som arbetar exempelvis vid länsstyrelser, allmännyttan, Arbetsförmedlingen, egna företag, Stadsmissionen, regionen/vuxenpsykiatri, kronofogden, samordningsförbund. Här finns även en del deltagande högskole- och universitetsstudenter.

Svaren från utvärderingarna våren 2019 och hösten 2019 på de tre frågor som handlar om skäl och hinder, är sammanslagna. Detta då frågorna var identiskt formulerade och då det är *svaren i sig*, inte *när* de gavs, *var* de gavs eller av *vem*, som är det relevanta för denna rapportens sammanhang.

Svaren nedan anges i sin helhet, så som de skrevs i utvärderingarna. Endast skriv- och/eller språkfel har korrigerats. Svaren är med i sin helhet av tre skäl: det första är transparens. Läsaren ska här själv kunna se hur ett svar har kategoriserats. Detta är av vikt vid en sådan typ av tolkning av svar som görs här. Det andra skälet hör samman med det första och utgörs av att läsaren själv ska kunna dra sina egna slutsatser baserat på svaren och i relation till rapportens övriga resonemang. Det tredje skälet är att de som medverkat i utbildningarnas genomförande själva ska kunna se hur deltagarna svarat och hur utbildningens innehåll eventuellt (eller snarare: troligen) har tagit sig uttryck i utvärderingarnas svar.

Den första frågan löd: **”Finns det, enligt dig, några särskilda skäl för att arbeta med Bostad Först? Om så, vilka är dessa skäl?”** Här ska alltså deltagarna ge argument eller skäl *för* att arbeta med Bostad Först. Vi kan här hitta åtminstone 11 grupper av skäl och varje grupp beskrivs nedan.

Svar från en och samma person kan också förekomma i olika kategorier tack vare att flera olika skäl kan förekomma i ett och samma svar. Ett exempel är följande svar: ”Ja, det är en metod som funkar för en målgrupp där inga andra insatser funkar.” Detta kategoriseras här såväl i gruppen ”effektivitetsskäl” (”en metod som funkar”) som i gruppen ”innehållsskäl” där även ”jämförande skäl” ingår, det vill säga där Bostad Först jämförs också med någon annan insats (”där inga andra insatser funkar”). Detta sätt att hantera svaren, det vill säga, att inte dela upp utsagorna utan istället låta dem stå under flera kategorier är genomgående i rapporten.

¹¹ En utbildning hölls i Lund men avslutades med en annan sorts utvärdering än på de övriga orterna. De frågor om skäl för respektive emot Bostad Först samt om eventuella hinder för att arbeta med Bostad Först som redogörs för här, fanns inte med i den utvärderingen.

¹² Summan av dessa blir 191 medan 190 personer har besvarat utvärderingarna. Denna skillnad kan bero på att någon arbetar inom mer än en kategori.

Skäl för att arbeta med Bostad Först

Allmänna skäl

De svar som kategoriserats i gruppen ”allmänna skäl” gör det därför att svaren berör hemlöshet i allmänhet eller generellt och således inte *särskilt* modellen Bostad Först. I dessa svar anger deltagare alltså att det finns skäl för att arbeta med Bostad Först, därför att det *finns* bostadslöshet och hemlöshet, inte för att de ser Bostad Först som en bättre metod eller modell än någon annan. Någon har också angivit sitt yrke (som bostadssamordnare) som skäl, vilket här kategoriserats som ett allmänt skäl då inte det heller har specifikt med modellen Bostad Först att göra.

- Att hjälpa utsatta människor
- Det är otroligt viktigt för de som är i behov av detta erbjudande!
- Ja, det finns. För att hjälpa människor
- Ja. Bekämpa bostadslöshet i samhället
- Ja. Hemlöshet
- Motverka hemlöshet
- Ja ingen i detta kalla rika trygga? Sverige borde behöva vara utan bostad
- Minska hemlösheten
- Hemlöshet ökat bland personer utanför "traditionell hemlöshets bild"
- Att få fler ur akut hemlöshet
- Jobb som Bostadssamordnare
- Att minska hemlösheten.
- Hjälpa bostadslösa till ett eget hem
- För att alla ska få en bostad.
- Ja, världen blir bättre när vi hjälper varandra.
- Så länge det finns hemlöshet finns det anledning att erbjuda möjligheten att få Bostad först.
- Hjälpa personer som behöver bostad.
- I mitt arbete träffar vi människor som är "kandidater". Därför viktigt att kunna se detta och länka vidare.
- Motverka hemlösheten i min kommun
- Hjälpa människor i behov att stötta de till att ge de en förutsättning att ta tag i sitt eget liv där grunden är en bostad först! Coacha, vägleda i livets val och konsekvenser. Skapa förtroende gm mitt stöd för att stärka ind självständighet och rätten till ett eget liv.
- Alla behöver en bostad och trygghet så tycker BF är en bra form
- har man en egen bostad kan man aldrig riktigt förstå hur det är att vara utan, hur svårt att få vardagen att fungera om man inte har en egen bas, ge personen en förutsättning att lyckas med att förändra sin situation.
- Minska hemlöshet. Öka hälsa och välbefinnande.
- Medmänsklighet – samhällsansvar
- Minska hemlöshet
- Alla måste ha möjlighet att bo
- Absolut, grunden är att minska hemlösheten!
- Ja, absolut! Att hjälpa människor till en nystart eller omstart i livet!
- minska antalet hemlösa- ge individen ett värdigt liv- självständighet- ett bättre fysiskt/psykiskt mående- en grund trygghet
- Om det i kommunen finns uttalade behov av att komma tillrätta med hemlöshet så kan Bostad Först vara en metod att arbeta utifrån. Om problem med hemlöshet uttalas från flera aktörer i kommunen (soc, fasth.ägare, hyresgästföreningar, sjukvård, friv.org m.fl.) så ges nog metoden större genomslagskraft och alla få en förståelse över på vilket sätt man tänker att en bostad till en hemlös kan generera förändring på sikt, utan att direkta krav på förändring ställs.

Innehållsskäl

De svar som kategoriserats som ”innehållsskäl” gör det, för att de har med modellens innehåll, komponenter eller andra särskilda aspekter hos modellen att göra. Till denna grupp har också kategoriserats så kallade ”jämförande skäl”, där Bostad Först jämförs (implicit eller explicit) med andra modeller. Här förekommer oftast jämförelser med den modell som kallas för boendetrappan eller trappstegsmodellen.

- Att det innebär ett omfattande stöd för individer med stor problematik samt att utvärderingar visar att metoden är effektiv.
- Att ge individen möjlighet till eget boende oberoende av skäl till hemlösheten
- Inom den verksamhet jag arbetar på idag möter vi dagligen på individer med olika förutsättningar i livet, där boendetrappan kan ställa till det många gånger. jag ser att BF är något som behöver växa och jag tror att BF kan få våran målgrupp in i samhället på ett mer ekonomiskt och humant sätt (kraven som många gånger ställs är orimliga och ses som ett misslyckande när det inte nås upp till).
- Mkt bra koncept med större respekt för individen
- Ja, mycket viktig metod och passar för målgruppen där boendetrappan inte fungerar.
- Mer mänskligt och humant
- Minskar möjligheten till att misslyckas jämfört ned boendetrappan. Mindre kostsamt. Klienten i centrum.
- Skademinimering Rekommenderad insats i de nationella riktlinjerna Kostnadseffektivt och mer normaliserande än stödboenden och liknande
- Målgrupper med komplex problematik klarar inte av ens de lägsta trösklar i sk boendetrappor, de exkluderas och genomgår misslyckande gång på gång.
- Bra genomarbetad strategi
- Ja, det är en metod som funkar för en målgrupp där inga andra insatser funkar.
- Ja, främst för att det utgår från en syn som jag anser att socialtjänsten borde använda sig av mer (men som i praktiken inte alltid sker), att man utgår från en människa och ger faktisk hjälp och stöd utifrån personens behov, utan en överförmyndarroll med svåra krav och motprestationer. Även tanken om skademinimering tilltalar mig mycket. Jag tror mycket på detta när det gäller att arbeta med "svårare" målgrupper.
- Skademinskning och rätten till bostad som grundprinciper. Att en trygg bostad möjliggör återhämtning och förändringsarbete.
- Det har ju, statistiskt sett verkat fungera bra, bättre än den traditionella trappan.
- Om 8/10 personer med omfattande behov som erhåller bostad genom Bostad Först behåller sin bostad genom insatsen finns det starka skäl att använda Bostad Först. Känsla av stark påverkan över- och makt att förändra sitt liv mot den riktning denne vill själv är ytterligare ett starkt argument till att använda metoden. Skademinskning, bostad som rättighet och fokus på återhämtning är också viktiga.
- Relationsfokus, långsiktigt, brukarstyrt
- Jättebra att jobba intensivt med omfattande stöd för målgruppen
- Skademinskning och att motverka hemlöshet.
- För att det är högst rimligt att en person behöver en bostad för att ta tag i annan problematik. Vårt gamla tänk har inte fungerat för alla och då är ett nytt grepp nödvändigt för att nå gruppen långvarigt hemlösa. Bostad först blir i många fall en mänskligare insats än många andra där orimliga krav vi själva aldrig tolererat snarare stjälpes än hjälper
- Bostad först är rätt väg att gå, att börja med en bostad för att ordna upp sitt liv, få stöd och stöttning.
- Att erbjuda det mest grundläggande är en förutsättning för att kunna jobba mer framgångsrikt med andra saker som behöver arbetas med på sikt.
- En egen bostad är en avgörande faktor för att en person skall klara av sitt liv på bästa sätt utifrån sina förutsättningar och med samhällets stöd.

- Att man verkligen anpassar jobbet efter vad personens behov och önskemål. Att man som boendestödjare och klient samarbetar. Älskar konceptet!
- Skulle vara stimulerande driva en bostad först verksamhet. Det är det mest humana och riktiga arbetssättet, respektfullt att tro på och ge hemlösa chans till eget bo kontrakt.
- Ge rätt stöd när det behövs och finns kvar utifrån behov.

Brukarskäl

Det som här kategoriseras som ”brukarskäl” är skäl som har med brukarcentrering att göra, men också skäl där en viss grupp av brukare omtalas. Detta kan vara till exempel ”en grupp människor med en komplex problematik och extra stort behov av individcentrerat stöd” eller ”målgruppen, som faller mellan stolarna”. Brukarskäl här, är inte de som svar som fokuserat på delaktighet, de svaren har kategoriserats som ”Delaktighetsskäl”.

- Individens fokus
- Individ i centrum och hans behov, på riktigt och inte bara i ord
- Att det behövs olika metoder för olika personer.
- Minskar möjligheten till att misslyckas jämfört ned boendetrappan. Mindre kostsamt. Klienten i centrum.
- Att man gör saker på rätt sätt, inte anpassa individen i ramar utan tvärt om. Finns det något annat sätt?!
- Samverkan. Sätter individen i fokus och utgår från den Avlyssnande (sic!)¹³
- Det är en bra metod för att möta behovet av bostad hos en grupp människor med en komplex problematik och extra stort behov av individcentrerat stöd. Så att fler kan ha ett hem de trivs och kan bo kvar i.
- Att nå en svår grupp.
- Ja stora vinster för målgruppen
- Matcha behov hos målgruppen, som faller mellan stolarna.
- Klientfokus, att jobba utifrån människan istället för systemen
- Ja, främst för att det utgår från en syn som jag anser att socialtjänsten borde använda sig av mer (men som i praktiken inte alltid sker), att man utgår från en människa och ger faktisk hjälp och stöd utifrån personens behov, utan en överförmyndarroll med svåra krav och motprestationer. Även tanken om skademinimering tilltalar mig mycket. Jag tror mycket på detta när det gäller att arbeta med ”svårare” målgrupper.
- Ja, att nå de i vår kommun som är helt utan bostad och flera som dessutom har ett pågående missbruk.
- Att individen ska få känna sig trygg med egen bostad och att kunna arbeta vidare med bekymmer inom andra livsområden

Delaktighetsskäl

Till denna kategori hänförs de svar som har att göra med brukarens delaktighet och möjlighet till självbestämmande och egenmakt.

- Ett bra sätt att öka delaktighet för ”klienter” vilket är av stor vikt. Framför allt eftersom det visar på bra effekter.
- Att arbetet utgår från den boendes egen vilja och önskan.
- Ge Klienter självbestämmande och respektera de var de än befinner sig

¹³ Här ska det gissningsvis stå ”Avlyssnade”.

- Bra metod för att alla ska ha rätt till en egen bostad Att klienten själv får styra vad han önskar stöd med.
- Om 8/10 personer med omfattande behov som erhåller bostad genom Bostad Först behåller sin bostad genom insatsen finns det starka skäl att använda Bostad Först. Känsla av stark påverkan över- och makt att förändra sitt liv mot den riktning denne vill själv är ytterligare ett starkt argument till att använda metoden. Skademinskning, bostad som rättighet och fokus på återhämtning är också viktiga.
- Självbestämmande gör klienten (sic!)¹⁴
- Relationsfokus, långsiktigt, brukarstyrt
- Metoden baseras på mänsklig värdighet och betonar människans rätt till både bostad samt självbestämmande. Detta är en vinst både för den enskilde och för samhället. Hög andel som klarar sitt boende är självklart tungt vägande.
- Att man verkligen anpassar jobbet efter vad personens behov och önskemål. Att man som boendestödare och klient samarbetar. Älskar konceptet!

Effektivitetsskäl

Med ”effektivitetsskäl” förstås här svar som anger gott utfall eller goda effekter av Bostad Först. En del svar anger vad de avser med goda effekter (”mindre möjligheten till att misslyckas jämfört med boendetrappan”) medan andra endast anför ”goda effekter”.

- Att metoden har goda effekter och bygger på en sund värdegrund och människosyn.
- Minskar möjligheten till att misslyckas jämfört ned boendetrappan. Mindre kostsamt. Klienten i centrum.
- Ett bra sätt att öka delaktighet för ”klienter” vilket är av stor vikt. Framför allt eftersom det visar på bra effekter.
- För att det funkar
- 80 % succé
- Att det innebär ett omfattande stöd för individer med stor problematik samt att utvärderingar visar att metoden är effektiv.
- Ja, eftersom man ser att det fungerar.
- Det verkar vara ett framgångsrikt sätt för målgruppen.
- Det är det mest humana och det som gör bäst resultat.
- Effektivast billigast absolut mest humanitära lösningen
- För att det är en metod som fungerar för många att komma ifrån (eller inte hamna i) utanförskap, missbruk och kriminalitet. En samhällsvinst. Dessutom att dagens socialtjänst måste hitta nya metoder, och detta kan vara en.
- Ja, det är en metod som funkar för en målgrupp där inga andra insatser funkar.
- Det tycks vara en modell som fungerar och hjälper människor från hemlöshet.
- Det har ju, statistiskt sett verkat fungera bra, bättre än den traditionella trappan.
- Ett mer humanistiskt synsätt på människan. Metoden har effekt
- Om 8/10 personer med omfattande behov som erhåller bostad genom Bostad Först behåller sin bostad genom insatsen finns det starka skäl att använda Bostad Först. Känsla av stark påverkan över- och makt att förändra sitt liv mot den riktning denne vill själv är ytterligare ett starkt argument till att använda metoden. Skademinskning, bostad som rättighet och fokus på återhämtning är också viktiga.
- Ja. All positiv erfarenhet av metoden borde medföra att fler kommuner anammar den
- Metoden baseras på mänsklig värdighet och betonar människans rätt till både bostad samt självbestämmande. Detta är en vinst både för den enskilde och för samhället. Hög andel som klarar sitt boende är självklart tungt vägande.

¹⁴ Här ska det gissningsvis stå ”för”, inte ”gör”.

Ekonomiska skäl

Kategorin ”ekonomiska skäl” är förhoppningsvis självförklarande. Hit hänförs svar som anger ekonomi som skäl.

- Inga särskilda skäl men kan behöva alternativ när vi får besparingarna på behandlingshem hela tiden.
- Minskar möjligheten till att misslyckas jämfört ned boendetrappan. Mindre kostsamt. Klienten i centrum.
- Humanitära och ekonomiska.
- Skademinimering Rekommenderad insats i de nationella riktlinjerna Kostnadseffektivt och mer
- normaliserande än stödboenden och liknande
- Effektivast billigast absolut mest humanitära lösningen

Vetenskaplig grund som skäl

I denna kategori finns de svar där forskning, vetenskaplig grund och/eller evidens anges som skäl för att arbeta med Bostad Först. Det är värt att notera att fyra svar omtalar vetenskaplig grund som skäl. Huruvida detta bör betraktas som få, många eller helt enkelt en väntad andel, kan troligen de som organiserat grundkurserna bedöma och detta i förhållande till kursernas innehåll.

- en ny metod som kan motverka hemlöshet med evidens värd att prova
- Ja, framförallt forskningen tycker jag visar på fördelarna. Men också att man så tydligt jobbar utifrån individen och inte utifrån samhällets perspektiv.
- Om vi ska råda bot på hemlösheten så kräver det att vi jobbar utifrån den metod med mest evidens som ger personer med samsjuklighet möjligheter att lyckas och komma ur hemlöshet, istället för att bädda för (ytterligare) ett misslyckande där man blir kvar i hemlöshet pga diverse orsaker så som exempelvis ej nykter/drogfri etc.

Rättighetsskäl

Under ”rättighetsskäl” hittar vi de svar som omtalar rätt och rättigheter, oavsett om de svarande har avsett juridiska eller moraliska rättigheter eller både och.

- Att det bygger på respekt för människans inneboende förmåga att själv hitta lösningar ur hemlöshet. Rätten till en bostad.
- för att det är bättre för den hemlöse, för att många lyckas¹⁵ för att de borde vara en rättighet att ha ett hem om man vill
- Att det är bättre för de hemlösa och deras rättighet att få ett hem om de vill
- För att alla har rätt till ett eget hem.
- Att alla människor har rätt till bostad
- Allas rätt till bostad och förhindra utestängningen från bostadsmarknaden. Möta individen där den är utifrån stödbehovet.
- Skälen är att ett hem är en mänsklig rättighet och att bostad först är ett sätt att ge dem som har särskilt svårt att få eller behålla en bostad den möjligheten
- Ja. Att se en trygg bostad (utan krav på prestation) som en grundläggande förutsättning för att kunna tillgodose andra behov, både utifrån ett rättighetsperspektiv och som skäl utifrån vad som både gynnar individen och samhället långsiktigt.

¹⁵ En gissning är att det här ska stå ”för att många lyckas”, men då detta inte är självklart har inga korrigeringar gjorts i svaret.

- Ja det behövs för utsatta grupper enligt MR.¹⁶
- Om vi ska råda bot på hemlösheten så kräver det att vi jobbar utifrån den metod med mest evidens som ger personer med samsjuklighet möjligheter att lyckas och komma ur hemlöshet, istället för att bädda för (ytterligare) ett misslyckande där man blir kvar i hemlöshet pga diverse orsaker så som exempelvis ej nykter/drogfri etc.

Andra principiella skäl

Under denna kategori finns skäl som är moraliska, politisk-filosofiska eller tar upp andra värden än just rättigheter. Här omtalas till exempel att Bostad Först ”bygger på en sund värdegrund och människosyn”, att Bostad först är ett ”humanistiskt sätt att bedriva socialt arbete” och människovärde och människors lika värde återfinns i svaren.

- Att metoden har goda effekter och bygger på en sund värdegrund och människosyn.
- Ett humanistiskt sätt att bedriva socialt arbete.
- Att det bygger på respekt för människans inneboende förmåga att själv hitta lösningar ur hemlöshet. Rätten till en bostad.
- Höja människors värde
- Människovärde.
- Humant
- Ja, människors lika värde, att arbeta långsiktigt med förändringsarbete.
- Metoden baseras på mänsklig värdighet och betonar människans rätt till både bostad samt självbestämmande. Detta är en vinst både för den enskilde och för samhället. Hög andel som klarar sitt boende är självklart tung vägande.
- Det är viktigt för hela vårt samhälle att vi värnar och tryggar ett gott liv för alla samhällsmedborgare. Alla har lika värde och rätt till egen bostad.

Professionella skäl

Det som här kallas för ”professionella skäl” är en kategori där svaren anger – eller kopplas till – det sociala arbetet (vad det är, vad det inkluderar eller bör inkludera och på vilket sätt det utövas) och det sociala arbetets styrdokument.

- Ett humanistiskt sätt att bedriva socialt arbete.
- En viktig del i socialt arbete som i många fall ger möjlig till rätt stöd även inom andra livsområden.
- Skademinimering Rekommenderad insats i de nationella riktlinjerna. Kostnadseffektivt och mer normaliserande än stödboenden och liknande För att det är en metod som fungerar för många att komma ifrån (eller inte hamna i) utanförskap, missbruk och kriminalitet. En samhällsvinst. Dessutom att dagens socialtjänst måste hitta nya metoder, och detta kan vara en.
- Ja, främst för att det utgår från en syn som jag anser att socialtjänsten borde använda sig av mer (men som i praktiken inte alltid sker), att man utgår från en människa och ger faktisk hjälp och stöd utifrån personens behov, utan en överförmyndarroll med svåra krav och motprestationer. Även tanken om skademinimering tilltalar mig mycket. Jag tror mycket på detta när det gäller att arbeta med ”svårare” målgrupper.

¹⁶ Detta svar hänförs till kategorin ”rättighetsskäl” utifrån antagandet att MR här står för ”mänskliga rättigheter”. Antagandet kan vara fel.

Praktiska eller instrumentella skäl

I denna kategori kan vi hitta svar som är av praktisk eller instrumentell art; man kan helt enkelt ha skäl för att arbeta med Bostad Först för att ens arbetsplats anger att man ska det eller att man inom organisationen planerar att införa modellen. Instrumentella skäl här däremot, är skäl där skäl det anges att modellen uttryckligen är ett verktyg för att nå något annat mål (eller värde).

- Mkt svårt för bostadslösa i min hemkommun att få boende.
- Ja, vi ska implementera detta arbetssätt i vår kommun
- Vår verksamhet har planer på att börja med Bostad Först.
- Vi har absolut behov av det i vår kommun då Umeås mål är tillväxt, så växer även vår målgrupp (missbruk/sociala problem/hemlösa etc)
- Absolut! Utsatta människor behöver den hjälp de kan få när det kommer till bostad och att behålla den. Bostad Först kan också utgöra ett påtryckningsarbete för att fler bostäder byggs samt att öka förståelsen hos allmänheten angående målgruppens situation, det finns säkerligen mycket kunskap inom dessa verksamheter och det är viktigt att de kommer till känna om vi vill skapa ett bättre samhälle.

Skäl emot att arbeta med Bostad Först

Den andra frågan i utvärderingen till deltagarna i grundkursen som handlar om skäl löd: **”Finns det, enligt dig, några särskilda skäl emot att arbeta med Bostad Först? Om så, vilka är dessa skäl?”** Här ska alltså deltagarna ge motargument eller skäl *emot* att arbeta med Bostad Först. Vi kan här hitta åtminstone åtta grupper av skäl och varje grupp beskrivs nedan. Precis som tidigare kan flera svar kan också förekomma i olika kategorier.

I utvärderingen från våren 2019 svarar 36 personer kort och gott ”Nej” eller ”Inga, på frågan om det, enligt dem, finns några särskilda skäl emot att arbeta med Bostad Först. I utvärderingen från hösten 2019 svarar 14 personer ”Nej” eller ”Inga”.

Praktiska skäl

I denna kategori hittar vi återigen svar som är av praktisk art. Ett skäl eller argument mot att arbeta modellen kan exempelvis vara ett hypotetiskt: ”om personerna utgör en fara för sina grannar”. Ett annat skäl emot tar sig också hypotetiskt uttryck: om man ”inte anammar konceptet fullt ut kan det vara skäl att avvakta”.

En fråga att ställa sig gäller här om samtliga svar avses vara skäl eller argument emot att arbeta med Bostad Först eller om några deltagare snarare har haft hinder för att arbeta med Bostad Först, i åtanke (det vill säga, det som efterfrågas i fråga tre). Att det behövs politiskt stöd för att arbeta med modellen kan å ena sidan ses som ett argument emot, men kanske det är mer troligt att det ses som ett hinder?

- Behöver politiskt stöd.
- För att kunna arbeta med Bostad först krävs att tillräckligt med resurser avsätts och att man satsar på det fullt ut. Om man enbart ska försöka att arbeta enligt principen bostad först men inte anammar konceptet fullt ut kan det vara skäl att avvakta.
- Resurskrävande då behandlaren/boendestödjaren behöver finnas kvar under mycket lång tid.
- Om personerna utgör en fara för sina grannar.
- Det funkar inte i alla kommuner, politiken är inte alltid med på tåget.

Ekonomiska skäl

- Resurser
- Viktigt att metoden är hållbar över tid så att den inte styrs av kortsiktig ekonomi eller politik för då finns risk för en stor sårbarhet som slår direkt mot den enskilde. Tänker att på sikt är detta även ekonomiskt!
- Risk för stora ekonomiska förluster om bostäderna förstörs.
- Resurskrävande då behandlaren/boendestödjaren behöver finnas kvar under mycket lång tid.

Faktuella skäl

”Faktuella skäl” betyder här skäl som har med faktiska omständigheter att göra. Sådana kan till exempel vara att det i ens hemkommun ”[f]inns få långvarigt hemlösa med social problematik”. Sådana skäl kan naturligtvis förlora sin giltighet, så fort de faktiska omständigheterna ändras. Att det finns få lägenheter i beståndet är ju en omständighet som kan förändras.

- Ur mitt perspektiv, som socialsekreterare i liten kommun, så är den grupp som BF vänder sig mot mycket liten. Finns få långvarigt hemlösa med social problematik.
- Få lediga lägenheter i beståndet
- Svårighet att faktiskt kunna erbjuda första handskontrakt, men det går att lösa på andra vis.
- Nej. Men det finns svårigheter med utrymme och möjligheter kopplat till bostadsmarknaden.

Fördelningsrättvisa som skäl

Några svar anger rättviseskäl emot att arbeta med Bostad Först. Rättvisa i allmänhet brukar förstås i enlighet med likhetsprincipen, att lika fall ska behandlas lika (och olika fall ska behandlas olika). Nedan förstås svaren om rättvisa som svar som handlar om fördelningsrättvisa eller distributiv rättvisa, det vill säga att det finns en viss nytthet som ska fördelas men där inte alla kan erhålla denna nytthet, eller åtminstone inte vid samma tid.

- Tror att många kan tycka det är ”orättvist” att vissa går gå före i kön när det är sådan bostadsbrist
- Inte emot på det viset men jag funderar på hur det tas emot av andra bostadssökande kunder som ev. kan ta illa vid sig att utsatta personer får en form av ”förtur” till bostad när de själva också är i stort behov av bostad (jag skriver utifrån perspektivet att bostadslöshet är ett strukturellt problem i storstäder).
- Avundsjuka från icke-utsatta personer som inte får tag i bostad, i bostadsbristens tid. Därför måste man vara jättenyanserad och tydlig och förklara varför man jobbar med det. Och som föreläsaren sa, det funkar inte för alla, så det får inte bli stordrift av det. Det blir lätt så i myndighetssverige.
- Det finns så få bostäder, kan ev bli orättvist gentemot ungdomar och andra som står i kö.
- Moraliskt svårt att motivera varför en slarver ska ha lght före min dotter

När det gäller fördelningsrättvisa finns det många olika uppfattningar och intuitioner om vad som är en rättvis fördelning. Är det till exempel en fördelning som är jämlik, en fördelning efter behov, en fördelning efter ställning (i samhället), en fördelning efter kön, en fördelning som resultat av fritt byte, en fördelning som resultatet av en rättvis procedur eller en fördelning efter förtjänst?¹⁷

¹⁷ Se t.ex. Lindensjö, 2004 för en lättillgänglig bok om olika rättviseintuitioner.

Att något bör fördelas efter förtjänst är nog en förhållandevis vanlig tanke. I citaten ovan tar det sig uttryck i funderingar kring ”hur det tas emot av andra bostadssökande kunder [...] att utsatta personer får en form av ”förtur” till bostad när de själva också är i stort behov av bostad” och ”[m]oraliskt svårt att motivera varför en slarver ska ha lght före min dotter”. Men förtjänsttänkar kan också återspeglas i utsagor som uttrycker omvända förhållanden, såsom när vi säger ”ingen förtjänar att vara bostadslös”. Hur välgrundade våra föreställningar är om att en rättvis fördelning är en fördelning efter förtjänst kan prövas genom argumentation och kunskap om andra idéer och intuitioner om vad som utgör en rättvis fördelning.

Professioners arbetsmiljö som skäl

I denna kategori ingår skäl som har med risker i de olika professionernas arbetsmiljö att göra. Båda svaren nyanserar dock dessa risker.

- För mig låter det utifrån ett arbetsmiljöperspektiv osäkert att arbeta ensam som professionell i miljöer med aktiva missbrukare som lider av psykisk ohälsa. Jag tror däremot att detta är en punkt som går att arbeta med och ser inte detta som ett problem/hinder.
- Risk att man kommer för nära ”sina” deltagare, att man tar med sig negativa känslor hem från jobbet (Dock risker inom de flesta typer av sociala arbeten)

Innehållsskäl

De svar som kategoriserats som ”innehållsskäl” gör det även här, för att de har med modellens innehåll, komponenter eller andra särskilda aspekter hos modellen Bostad Först att göra. Även här har så kallade ”jämförande skäl”, där Bostad Först jämförs (implicit eller explicit) med andra modeller.

- Det saknas community building. Det tar bara enskild (sic!) perspektiv.
- Nej, inga skäl men vi behöver olika boendalternativ. Det är viktigt att komma ihåg att vissa personer mår bättre i kollektiva sammanhang. I dag är så viktigt när liberala krafter enögt tror att individualism är det enda som behövs.

Brukarskäl

Även här har det som kategoriserats som ”brukarskäl” att göra med svar om brukarcentrering, men också skäl där en viss grupp av brukare omtalas. Här visar sig mer funderingar, kring om modellen fungerar för alla bostadslösa.

- Jag undrar om det fungerar på yngre hemlösa, som inte varit hemlös särskilt länge och som har ett tungt missbruk.
- Inte arbeta emot men målgruppen ser inte likadan ut i små kommuner.
- Det finns personer, som bostad först inte är lämpligt, exempelvis utifrån extremt hög grad av missbruk, svår obehandlad psykiatrisk problematik som kräver en annan personalnärvaro etc.
- nej inte som metod. Däremot tror jag inte att det är rätt metod för alla klienter/hemlösa.
- Egentligen inte. kanske passar den inte för alla. Viktigt att matcha behov.
- För en del personer som klarar av boendetrappan alternativt boende med boendestöd och som föredrar detta alternativ kan boendetrappan fortfarande vara aktuell. Det är svårt att bedöma boendeförmåga och förmågan är även föränderlig. Och om det endast finns 130 Bostad Först

lägenheter i Göteborg är det väl även en resursfråga att använda sig av de akut- och stödboenden som finns att tillgå.

Strukturella skäl

”Strukturella skäl” emot att arbeta med Bostad Först förstås här som skäl som har att göra med mer eller större frågor än de som rör innehållet i själva modellen.

- Mer fråga om Bostad Först kanske inte borde vara en biståndsbedömd insats. Alltid svårt att komma ifrån olika krav när det är biståndsbedömt. Med det sagt är det ju inte en omöjlighet - bevisligen fungerar Bostad Först för många - men kanske att man fått mer effekt om man kom ifrån att det är biståndsbedömt från början
- Nej, inte förutom att det krävs ett lite annat synsätt än vad man är van att arbeta med, och att alla är med på banan som arbetar med det. Även att synsättet får en förankring i övriga samhället är viktigt.

Svårkategoriserade svar

Flera svar i utvärderingarna är svåra att tolka, bland annat för att de inte riktigt svarar på utvärderingens fråga om argument emot, men också för att de kan tolkas på så pass många olika sätt att de motsätter sig kategorisering. Här finns bland annat ett svar som egentligen uttrycker ”Nej” på frågan om det finns skäl emot att arbeta med Bostad Först, men samtidigt uttrycker den svarande att ”[j]ag tror inte att det är den enda metoden vi behöver i arbetet för att fler ska få ett eget hem”. Att svar inte går att kategorisera betyder dock inte att de inte bör tas hänsyn till, därför presenteras även dessa här.

- Jag tror att det är viktigt att hålla sig till målgruppen, inte med andra grupper.
- Jag tror inte att det är den enda metoden vi behöver i arbetet för att fler ska få ett eget hem men jag ser inget skäl till att inte arbeta med det.
- privatas sektors reaktion samt samhällets

Hinder för att arbeta med Bostad Först

Här beskrivs svaren på frågan i utvärderingarna av grundkurserna som lyder: **”Finns det något hinder för dig att arbeta med Bostad Först. Om så, vilket/vilka hinder? Här kan du ange såväl olika organisatoriska hinder som hinder som har med värderingar, normer och attityder att göra. Var gärna så specifik du kan.”** Här framträder åtminstone åtta kategorier och där merparten är självförklarande genom rubrik och svar.

Våren 2019 svarade en (1) person endast ”Ja” på frågan. Antal som endast angav ”Nej” var 13 stycken. Hösten 2019 angav ingen endast ”Ja” på frågan. Antal som endast angav ”Nej” som svar var 9 personer.

Politiska och/eller kommunala hinder

- våra politiker är tveksamma och låter oss testa bara för att säga det sen tror jag
- Politikerna vill men jag tror de bara väntar på att vi ska misslyckas så att de kan säga att det inte funkade

- Organisatoriska och politiska
- Känsligt ämne i kommunen, kostnader?
- Politiken måste med på tåget
- Politisk vilja. Oförmåga eller ovilja att tänka långsiktigt. Underskott och indragningar som gör att annat prioriteras. Föreställningar kring målgruppen och vad de är "värda" att man satsar på dem.
- Intresse från kommunen och hyresvärdar
- Det förutsätter hyresvärdarnas intresse och godkännande. Sociala myndigheters godkännande av att inte kräva drogfrihet från den boende.
- kontrakten/kommunens sekretess-bestämmelser.
- Se ovan men att Bostad Först inte har en egen handbok/riktlinjer som staden har godkänt. Det blir svårt att uppfylla och arbeta enligt vissa av principerna när Bostad Först skiljer sig från dagens boendetrappa. Ett annat hinder är svårigheten att arbeta med transparens i den ordinära bostadskön som inte alltid är förenligt med bostadssociala kontrakten/kommunens sekretess-bestämmelser.
- Vi har en kommun som anser att socialtjänstens boendestöd kopplat till kommunala andrahandskontrakt är detsamma som Bostad Först, det krävs en del lirande och dialog för att nå fram.
- Svårt att få bostadsbolag, hyresvärdar med på tåget. Kan bli resurskrävande i ett inledningsskede eller åtminstone behov av att omprioritera arbetsuppgifter. Behov av att få politisk ledning med på tåget för att kunna börja arbeta med Bostad först.
- i vår organisation som kommun blir det samarbete över förvaltningarna och i dagsläget har vi inte löst hur boendestödjarna/fältsekreterarna ska arbeta.
- Ett hinder är kommunen då vi idag jobbar i en kommun som ställer sig negativt till grupper som strukturellt hemlösa, och hemlösheten generellt.

Hinder i form av hyresvärdar, bostadsbolag och tillgång till bostäder

- Hinder är vårt lokala bostadsbolag som är svåra att samverka med
- Intresse från kommunen och hyresvärdar
- Svårt att hitta samarbete med hyresvärdar.
- Bostadsbolag
- Hyresbolaget Att övertyga fastighetsägare och "traditionell" behandlingpersonal.
- Den generella bostadsbristen och allbolagen
- Inarbetade synsätt. Brist på bostäder.
- Privat bostadsaktör
- Det finns för lite lägenheter
- Det finns begränsningar i metodtrogenheten i stadens rutin, bl.a. serieval istället för parallella val och liknande pga begränsad tillgång på bostäder.
- Det förutsätter hyresvärdarnas intresse och godkännande. Sociala myndigheters godkännande av att inte kräva drogfrihet från den boende.
- kontrakten/kommunens sekretess-bestämmelser.
- Hinder finns i kommuner med ett litet kommunalt bostadsbestånd. Svårigheter kan finnas att få privata bostadsbolag med på noterna. Ett annat hinder är ekonomiska situationen i många kommuner, särskilt i dagsläget med besparingskrav som kommer att slå hårt mot redan utsatta grupper. Attityder kan också utgöra ett hinder, en rättviseaspekt på att alla inte kan få samma möjligheter och stöd som den målgrupp som Bostad först är tänkt att hjälpa.
- Att få bostäder till brukargruppen. Personalresurser
- Avgörande att ha hyresvärdar och bostadsbolag med på tåget.
- Svårt att få bostadsbolag, hyresvärdar med på tåget. Kan bli resurskrävande i ett inledningsskede eller åtminstone behov av att omprioritera arbetsuppgifter. Behov av att få politisk ledning med på tåget för att kunna börja arbeta med Bostad först.
- Bostadsmarknaden. Bostäder med överkomliga hyror och möjligheten till val är begränsad. Svårigheter kan vara att kunskapen kring bostad först ska och behöver vara förankrad i hela ledet.

Kunskap måste också spridas till fastighetsaktörer och privata aktörer även via hemsidor och dylikt till allmänhet om vad Bostad först betyder och innebär.

- En utmaning är att få med hyresvärdarna på tåget i den bostadsmarknad som råder. Många tänker som vi var inne på bostad först är en rättighet så länge det funkar eller så länge det inte är i min trapp... Många är inne på att man ska ställa krav - att det inte får vara så kravlöst (frånsett hyresavtalet som kan vara nog utmanande för en del) Rädslan att det blir ett tillhåll.
- Svårigheterna rent konkret att hitta bostäder men också att vilja hyra ut till någon som har en viss problematik att hantera
- kan vara svårigheter att få loss ekonomiska resurser även om jag anser att det är en investering på sikt. Förstahandskontrakt kan vara en svårighet. Individens självbestämmande viktigt kan se svårigheter i att bryta invanda tankemönster, att vi tror att vi vet vad en annan människa behöver.
- Något som skulle underlätta Bostad först-arbetet vore enklare ingångar till psykiatri. Det skulle även bidra till en större metodtrogenhet. I övrigt är det främst bristen på bostäder som hindrar att Bostad först får mer utrymme än idag.

Resurser som hinder

- Känsligt ämne i kommunen, kostnader?
- Besparingar i organisationen (socialtjänsten)
- Trångsynthet och budget tror jag. Ska tänka. Kommer inre (sic!) släppa
- Politisk vilja. Oförmåga eller ovilja att tänka långsiktigt. Underskott och indragningar som gör att annat prioriteras. Föreställningar kring målgruppen och vad de är "värda" att man satsar på dem.
- Framför (sic!) organisatoriska hinder. Kortsiktigt perspektiv råder till stor del inom Socialtjänsten (framförallt kopplat till ekonomi).
- Under utbildningsdagen talades det mycket om att verksamheten behöver och har "mycket luft", det vill säga mycket utrymme som kan användas till att vara flexibel. Kan tillgängligheten bli ett problem då förväntningarna blir orimliga.
- Finansiering, behöver bearbeta politiker och tjänstemän som tror att traditionellt boendestöd tillhörande kommunkontrakt är detsamma som bostad först.
- Problematiskt i små kommuner med färre möjligheter till snabba insatser
- Hinder finns i kommuner med ett litet kommunalt bostadsbestånd. Svårigheter kan finnas att få Privata bostadsbolag med på noterna. Ett annat hinder är ekonomiska situationen i många kommuner, särskilt i dagsläget med besparingar som kommer att slå hårt mot redan utsatta grupper. Attityder kan också utgöra ett hinder, en rättviseaspekt på att alla inte kan få samma möjligheter och stöd som den målgrupp som Bostad först är tänkt att hjälpa.
- Att få bostäder till brukargruppen. Personalresurser
- Svårt att få bostadsbolag, hyresvärdar med på tåget. Kan bli resurskrävande i ett inledningskede eller åtminstone behov av att omprioritera arbetsuppgifter. Behov av att få politisk ledning med på tåget för att kunna börja arbeta med Bostad först.
- Brist på kunskap i organisationen. En ovillighet att på kort sikt eventuellt ta en lite grann ökad omkostnad för att på sikt tjäna in. Att man ser sin enhet och dess budget som skiljt från resten av samhället.
- kan vara svårigheter att få loss ekonomiska resurser även om jag anser att det är en investering på sikt. Förstahandskontrakt kan vara en svårighet. Individens självbestämmande viktigt kan se svårigheter i att bryta invanda tankemönster, att vi tror att vi vet vad en annan människa behöver.

Hinder i form av bristande kunskap

- Kunskap om empowerment och förhållningssätt
- Kunskapsbrist hos arbetsgivaren
- Stödet som ges är inte tillräckligt kompetent och flexibelt i vår kommun. Otillräcklig kunskap

- Kunskap hos kommunen om Bostad först
- Finansiering, behöver bearbeta politiker och tjänstemän som tror att traditionellt boendestöd tillhörande kommunkontrakt är detsamma som bostad först.
- Känner att jag inte har tillräckligt med kunskap och inte riktigt vet hur man går tillväga. Har lite frågetecken fortfarande
- Har ej rätt utbildning
- Jag arbetar med Försökslägenheter men kan tänka mig att arbeta med bostads först om jag hade utbildning
- Bostadsmarknaden. Bostäder med överkomliga hyror och möjligheten till val är begränsad. Svårigheter kan vara att kunskapen kring bostad först ska och behöver vara förankrad i hela ledet. Kunskap måste också spridas till fastighetsaktörer och privata aktörer även via hemsidor och dylikt till allmänhet om vad Bostad först betyder och innebär.
- Samverkan med alla aktörer. Ledning att förstå konceptet
- Brist på kunskap i organisationen. En ovillighet att på kort sikt eventuellt ta en lite grann ökad omkostnad för att på sikt tjäna in. Att man ser sin enhet och dess budget som skilt från resten av samhället.

Hinder i form av attityder, föreställningar etc.

- Fördomarna från samhället.
- Politisk vilja. Oförmåga eller ovilja att tänka långsiktigt. Underskott och indragningar som gör att annat prioriteras. Föreställningar kring målgruppen och vad de är "värda" att man satsar på dem.
- Hinder finns i kommuner med ett litet kommunalt bostadsbestånd. Svårigheter kan finnas att få privata bostadsbolag med på noterna. Ett annat hinder är ekonomiska situationen i många kommuner, särskilt i dagsläget med besparingskrav som kommer att slå hårt mot redan utsatta grupper. Attityder kan också utgöra ett hinder, en rättvisaspekt på att alla inte kan få samma möjligheter som den målgrupp som Bostad först är tänkt att hjälpa.
- Inte personligen, men jag kan förstå den spontana känslan som vissa har att det är orättvist att vissa människor snabbt kan få lägenheter genom socialtjänsten när bostadsmarknaden ser ut som den gör. Men det är helt och fullt ett bostadspolitiskt misslyckande och inget som ska läggas på andra. Sedan är det också ibland en diskussion hos sig själv hur mycket man kan tolerera ett destruktivt beteende gällande t.ex. missbruk. Men just därför är det bra att i hela synsättet med Bostad Först ha en grundprincip som man utgår ifrån.
- En utmaning är att få med hyresvärdarna på tåget i den bostadsmarknad som råder. Många tänker som vi var inne på bostad först är en rättighet så länge det funkar eller så länge det inte är i min trapp... Många är inne på att man ska ställa krav - att det inte får vara så kravlöst (frånsett hyresavtalet som kan vara nog utmanande för en del) Rädslan att det blir ett tillhåll.
- kan vara svårigheter att få loss ekonomiska resurser även om jag anser att det är en investering på sikt. Förstahandskontrakt kan vara en svårighet. Individens självbestämmande viktigt kan se svårigheter i att bryta invanda tankemönster, att vi tror att vi vet vad en annan människa behöver.

"Professionella hinder"

Med "professionella hinder" avses här sådana hinder som exempelvis har med vanor att använda vissa arbetsätt att göra inom en viss profession, eller metodtrohet eller på vilket sätt man använder sig av Bostad först i en organisation.

- Hyresbolaget Att övertyga fastighetsägare och "traditionell" behandlingspersonal.
- kolliderar ofta med socialtjänstens inarbetade strukturer
- Jag anser idag att det inte finns någon kommun som jobbar efter grundkonceptet Bostad Först. Merparten gör sin egen version beroende på hur och vilka möjligheter det finns i den kommun du jobbar i. Det är svårt att komma ifrån oavsett om du är en ideell organisation som stadsmissionen eller om du tillhör en socialtjänst. Jag ser mer tryck från politik till samverkan är

ett måste. Som kommun och socialtjänst styrs du av riktlinjer och lagrum. Här är det av vikt att ha förståelse för den delen. Sen är jag helt säker på att vi inom socialtjänst behöver släppa på mycket. Vi kan inte heller tillsammans styras av känslor utan behöver släppa dem. Vi får inte ta över individens ansvar utifrån maktförhållande.

- Det förutsätter hyresvärdarnas intresse och godkännande. Sociala myndigheters godkännande av att inte kräva drogfrihet från den boende.
- kontrakten/kommunens sekretess-bestämmelser.
- Upplever att det kan vara svårt att parera gränsen mellan socialtjänstens krav och verksamhetens "icke" krav
- Något som skulle underlätta Bostadförst-arbetet vore enklare ingångar till psykiatri. Det skulle även bidra till en större metodtrogenhet. I övrigt är det främst bristen på bostäder som hindrar att Bostad först får mer utrymme än idag.

Organisatoriska hinder

- Framför (sic!) organisatoriska hinder. Kortsiktigt perspektiv råder till stor del inom Socialtjänsten (framförallt kopplat till ekonomi)
- Se ovan men att Bostad Först inte har en egen handbok/riktlinjer som staden har godkänt. Det blir svårt att uppfylla och arbeta enligt vissa av principerna när Bostad Först skiljer sig från dagens boendetrappa. Ett annat hinder är svårigheter med transparens i den ordinära bostadskön som inte alltid är förenligt med bostadssociala kontrakten/kommunens sekretess-bestämmelser.
- Boendetrappan är fortfarande starkt förankrad i vår organisation, på vissa verksamheter
- Organisatoriska hinder finns absolut, eftersom att arbetssättet är så olik det som myndighet är vant vid. Jag tror att det är väldigt viktigt att ett särskilt team urskiljs, och ges tillräckliga resurser, för att arbetet med Bostad Först dels ska komma igång ordentligt och fortsatt skilja sig från andra insatser.
- Samverkan med alla aktörer. Ledning att förstå konceptet
- i vår organisation som kommun blir det samarbete över förvaltningarna och i dagsläget har vi inte löst hur boendestödjarna/fältsekreterarna ska arbeta.

Svårkategoriserade svar

- Inarbetade synsätt.¹⁸ Brist på bostäder.
- Vi kan informera och vägleda om arbetet kring bostad först men inte praktiskt. Deltagandet (sic!)
- Svårt att hålla sig i neutral i givna destruktiva situationer.
- Jag vill ej jobba med villkorade insatser vilket varit läget tidigare men som nu uppmärksammats och ska arbetas bort.
- När människor med för svåra psykiska problem inte platsar, hur jobba med dem? Går det anpassa med närmre sjukvårdskontakter, act etc? Svårigheten att få vissa personer att ta sig igenom väggen av utredningar och diverse möten för att ens bli aktuella för bf, det är en utmaning. Jag är inte helt med på vem som faktiskt platsar i bf oc inte. Är det bara för folk med missbruk eller även de med "bara" psykisk ohälsa?
- Jag arbetar med behandling av beroende. Kan finnas med som en aktör att kontakta om klienten önskar hjälp.
- Frågan är inte aktuell just nu. Skulle jag få möjlighet att jobba med Bostad först så skulle jag inte tveka.
- Jag skulle kunna vara en del av detta eftersom jag jobbar med beroendeproblematik

¹⁸ "Inarbetade synsätt" är här svårkategoriserat då det inte är tydligt var detta/dessa inarbetade synsätt finns. Avses professionen, samhället eller den kommunala organisationen (eller något annat?)

- Det skulle vara det här med att målgruppen ser annorlunda ut. Små kommuner har inte samma problem med hemlöshet som storstäderna har, därför är det kanske svårt att "hitta" människor att jobba med.
- Arbetssättet kan man använda i andra boendeformer, finns inga hinder.
- Det känns inte som att vi har så många av just målgruppen, Målgrupp Människor i långvarig/återkommande/kronisk hemlöshet
- I vår kommun har vi redan BF men jag själv arbetar inte inom verksamheten utan arbetar som fältare. Detta gör såklart att jag i mitt arbete kommer i kontakt med de personer som ingår i BF samt att jag har kontakt med de som arbetar inom BF, vilket är värdefullt. Vi har trots allt samma/liknande mål för våra verksamheter.
- Jag kan alltid använda mig av de åtta Bostad Först principerna. Jag tänker själv att jag kommer att använda mig av Bostad som rättighet och skademinskning i mitt fortsatta arbete.

Värden, mål och skäl från brukare

Några särskilda undersökningar av vad brukare anser om Bostad Först har inte företagits inom grundkurserna i projektet "Avskaffa hemlösheten med Bostad Först" även om enskilda brukare har deltagit i kurserna. Den utvärdering som deltagare i grundkurserna har fått är också riktad till just de som arbetar – eller kan komma att arbeta – med hemlöshet. Vid diskussion våren 2020 konstaterade dock projektledare Jan Ström och rapportförfattaren att frågor snarlika de som ställts till deltagarna i grundkurserna även borde ställts till ett antal brukare för att få röster från de som är närmast berörda av modellen.

Nedanstående tre frågor sändes därför till 11 personer via Bo Petterson i Helsingborg, boendestödare och en av grundarna av Kamratföreningen G7, en förening öppen för alla med erfarenhet av hemlöshet. Ann-Kristin Sörensen, också boendestödare och en av grundarna till G7, var behjälplig i insamlandet av svar. Frågorna sändes till såväl boende i Bostad Först-lägenhet som i annat boende: **"Finns det några skäl att erbjuda en Bostad Först-lägenhet till bostadslösa?" "Finns det några skäl att inte erbjuda en Bostad Först-lägenhet till bostadslösa?"** Och slutligen: **Har du upplevt att det finns hinder för de professionella att jobba med Bostad Först?**

11 personer besvarade frågorna via sms, telefon och i vissa fall personligt möte. Även dessa svar har grupperats i kategorier baserade på vad för slags skäl de svarande angivit.

Skäl för att erbjuda en Bostad Först-lägenhet till bostadslösa

Allmänna skäl

Liksom i svaren från deltagarna i grundkurserna finner vi här först skäl som berör hemlöshet i *allmänhet* och således inte Bostad Först specifikt.

- Alla måste ha en trygg bostad
- Alla måste bo. Känna sig värdig.

Värden som trygghet (att *bostaden* är trygg) och värdighet anges här.

Innehållsskäl

Som tidigare har svar som kategoriserats som ”innehållsskäl” gjort det, för att de har med modellens innehåll, komponenter eller andra särskilda aspekter att göra. Till denna grupp har också kategoriserats så kallade ”jämförande skäl”, där Bostad Först jämförs (implicit eller explicit) med andra modeller.

- Ja, att kunna få en lägenhet utan en massa krav från olika myndigheter är guld värt.

Rättighetsskäl

Liksom tidigare har svar som kategoriserats som ”rättighetsskäl” gjort det, för att det i svaren hänvisas antingen till ”rättigheter” eller till ”rätt” oavsett om det rör moraliska rättigheter eller juridiska (rättsliga).

- Alla ska ha rätt till bostad och det krävs för att man ska kunna ta tag i sitt liv för att kunna förändra något. Då behövs Bostad Först.
- Alla! Främst att det är en mänsklig rättighet och en grundförutsättning för att må bra och känna sig trygg.

Instrumentella skäl eller bostad som förutsättning

En bostad kan betraktas som instrumentell i förhållande till att kunna genomföra vissa saker, såsom förändringar i livet. Det som däremot blir tydligt i svaren nedan är att bostaden är än mer en förutsättning och en del av den förändring som kan ske.

- Alla ska ha rätt till bostad och det krävs för att man ska kunna ta tag i sitt liv för att kunna förändra något. Då behövs Bostad Först.
- Alla! Främst att det är en mänsklig rättighet och en grundförutsättning för att må bra och känna sig trygg.
- Det är det första steget att ev bli drogfri och få kontakt med sin familj, så Ja
- Ja då det är en förutsättning att kunna förändra något som att lära sig att t.ex . Missbruk eller inte, det är lika viktigt.
- Ja det är en trygghet och en utgångspunkt för utveckling.

Villkorade skäl

Denna kategori anger vissa ”villkor” eller ”ramar” vad gäller skäl för att erbjuda en Bostad Först-lägenhet till bostadslösa. Det finns således skäl för att göra det, givet vissa villkor. Dessa behöver inte vara ålagda utifrån, utan kan vara som det första svaret anger, ”[de] som känner att det klarar av det”.

- De som känner att de klarar av det ska få chansen till en BostadFörstlägenhet.
- De som visar att de vil ska få! Att de vill använda B1-lgh som en plattform för att komma igång med något, förändra livet. Det visar sig redan om man ”lånar en soffa” att man använder den tiden till nåt nyttigt, ringa, träffa soc osv.
- Om viljan till förändring finns, att vara beredd att jobba aktivt i sitt boende. Visa intresse och vara närvarande. Ja ALLA...

Finns det några skäl att inte erbjuda en Bostad Först-lägenhet till bostadslösa?

Här svarar fyra av brukarna kategoriskt ”Nej”. Två ytterligare svarar ”Nej”, men tillägger att ”Om där finns något uppenbart psykiskt eller fysiskt känt hinder så kan man stötta i det från början. Så med gott stöd finns inga hinder...” respektive ” inte om man kan ge ordentligt stöd”. Ett bristfälligt stöd skulle alltså kunna tjäna som skäl mot att erbjuda en Bostad Först-lägenhet till bostadslösa.

”Praktiska” skäl och ”motivationsskäl”

Det första skälet omtalar en svårighet som kan utgöra ett argument mot att erbjuda en Bostad Först-lägenhet, det andra skälet påvisar att om motivation och beredskap för att ”ta chansen, våga tro och vilja” inte är för handen, så kan det utgöra ett argument mot att erbjuda en Bostad Först-lägenhet.

- Är man för dålig psykiskt eller fysiskt blir det svårt.
- Om man inte är beredd att ta chansen, våga tro och vilja för att få till en förändring är det nog svårt.

Förtjänstskäl

I avsnittet om fördelningsrättvisa som skäl omtalades fördelning efter förtjänst, som en vanlig tankefigur om vad som utgör en rättvis fördelning. Även i nedanstående svar kan förtjänst i någon mån sägas återkomma när det gäller skäl mot att erbjuda en Bostad Först-lägenhet, men på två olika sätt. Det första svaret handlar om att man genom bland annat försummelse ”inte skulle använda plattformen till något bra”. Här är det inte ett uttalat att försummelsen medför att ett Bostad Först-erbjudande skulle betraktas som oförtjänt, därför behövs här en reservation. I det andra svaret ifrågasätts snarare idén om att en nyttighet ska fördelas efter så som samhället förstår förtjänst.

- Om man bara försummar kontakter, inte tar emot hjälp, inte vill eller bara tar, tar både från kompisar och samhälle. Snackar skit och inte försöker något själv. De skulle aldrig använda plattformen till något bra.
- Bara för att man är hemlös av olika anledningar förtjänar ingen att sova, på parkbänkar o.s.v och alla har kanske inte kommit till stadiet ”att sluta med missbruk av alla dess slag. Frågan är, ska det hindra dem från att bo? Bara för att man inte lever innanför samhällets ramar ska man inte behöva bo på gatan!

Har du upplevt att det finns hinder för de professionella att jobba med Bostad Först?

Politiska och/eller kommunala hinder

- Kunskap, mycket handlar om det. Den ”gamla” (trappstegsmodellen) lever kvar ännu och förändringar är svåra och tar tid. Bland B1- personal är det solklart men att få genomslagskraft mot myndigheter, biståndshandläggare, fastighetsägare, sjukvård m.m stöter på problem och möts med skepsis. Man hör argument som medberoende och daltande. Jag upplever det som en brist på kunskap mer än ovilja.

Hinder i form av hyresvärdar, bostadsbolag och tillgång till bostäder

- Bortsett från bristen av lägenheter så handlar det mycket om urlegade värderingar som lever kvar. Att vi fortfarande i stor utsträckning arbetar med trappstegsmodellen är också ett problem då B1-personal många ggr får försvara sig mot kollegor som anser B1 är medberoende – tillåtande osv.

Hinder i form av bristande kunskap

- Bland boendestödjare och chefer på Bostad Först tycker jag det har fungerat bra. Det kan vara svårt ibland med de på vuxenenheten som har det gamla sättet att se på missbruk, likaså med personal från andra boendeformer.
- Kunskap, mycket handlar om det. Den ”gamla” (trappstegsmodellen) lever kvar ännu och förändringar är svåra och tar tid. Bland B1- personal är det solklart men att få genomslagskraft mot myndigheter, biståndshandläggare, fastighetsägare, sjukvård m.m stöter på problem och möts med skepsis. Man hör argument som medberoende och daltande. Jag upplever det som en brist på kunskap mer än ovilja.
- Om man ska jobba med dessa människor behöver man lära sig att tänka utanför ramarna. Dom är inte som ”Gösta Svensson”, dom kommer komma dit, men vägen är ofta lång. Vilket många som jobbar inom myndigheterna har svårt att förstå. Det är inte bara att sluta. En del människor som jobbar inom myndigheterna är dock fantastiska, gör allt de kan och förstår hindren utan att se ner på dessa människor.

Hinder i form av attityder, föreställningar etc.

- Bland boendestödjare och chefer på Bostad Först tycker jag det har fungerat bra. Det kan vara svårt ibland med de på vuxenenheten som har det gamla sättet att se på missbruk, likaså med personal från andra boendeformer.
- Bortsett från bristen av lägenheter så handlar det mycket om urlegade värderingar som lever kvar. Att vi fortfarande i stor utsträckning arbetar med trappstegsmodellen är också ett problem då B1-personal många ggr får försvara sig mot kollegor som anser B1 är medberoende – tillåtande osv.
- Om man ska jobba med dessa människor behöver man lära sig att tänka utanför ramarna. Dom är inte som ”Gösta Svensson”, dom kommer komma dit,men vägen är ofta lång. Vilket många som jobbar inom myndigheterna har svårt att förstå. Det är inte bara att sluta. En del människor som jobbar inom myndigheterna är dock fantastiska, gör allt de kan och förstår hindren utan att se ner på dessa människor.

”Inomprofessionella hinder”

”Inomprofessionella hinder” ska här förstås som hinder som de professionella skulle kunna erfa och som har med arbetssätt att göra, till exempel att det är svårt att förändra arbetssätt, modeller och metoder etc.

- Bortsett från bristen av lägenheter så handlar det mycket om urlegade värderingar som lever kvar. Att vi fortfarande i stor utsträckning arbetar med trappstegsmodellen är också ett problem då B1-personal många ggr får försvara sig mot kollegor som anser B1 är medberoende – tillåtande osv.

- Om man ska jobba med dessa människor behöver man lära sig att tänka utanför ramarna. Dom är inte som ”Gösta Svensson”, dom kommer komma dit, men vägen är ofta lång. Vilket många som jobbar inom myndigheterna har svårt att förstå. Det är inte bara att sluta. En del människor som jobbar inom myndigheterna är dock fantastiska, gör allt de kan och förstår hindren utan att se ner på dessa människor.

Sammanfattning och avslutande reflektioner

Syftet med denna rapport var att sammanställa och diskutera ett antal värden, mål och skäl vad gäller Bostad Först, så som dessa kommer till uttryck i svar på utvärderingar av grundkurser i Bostad Först-modellen och i svar från brukare. Därutöver har också värden, mål och skäl hämtats från viss lagstiftning, riktlinjer, rekommendationer och yrkesetik på området.

Efter att ha presenterat grundläggande principer från Bostad Först och principernas grund i värden, följde värden, mål och skäl från nationell lagstiftning och rekommendationer. Där fokuserades särskilt evidensbaserad praktik, kvalitet och brukares delaktighet. Sedan följde värden, mål och skäl för och från professionerna. De svar som deltagarna i grundkurserna angivit har kategoriserats i olika typer av skäl respektive olika typer av hinder för att arbeta med Bostad Först. Därefter följde redovisning av elva brukares svar på snarlika frågor som ställts till deltagarna i grundkurserna och även dessa kategoriserades utifrån olika skäl och hinder. Särskild uppmärksamhet har i rapporten givits de svar som handlat om fördelningsrättvisa och förtjänst, detta då de är de tydligaste moraliska eller politisk-filosofiska skälen som angivits i utvärderingarna.

Mot bakgrund av de svar som givits av deltagare och brukare och rapportens tidigare resonemang, kan vissa avslutande reflektioner göras. Dessa kan i sin tur förhoppningsvis ge incitament till – och eventuellt förslag till – vad kommande utbildningar om Bostad Först kan fokusera på, såväl vad gäller målgrupp för utbildning som med avseende på delområden eller delämnena som en utbildning bör uppmärksamma.

Mer kunskap behövs, men kunskap om *vad* och för *vilka*?

Flera av deltagarna har i sina svar nämnt bristande kunskap som en viktig aspekt när det gäller hinder för att kunna arbeta med Bostad Först eller om man som brukare upplevt att det finns hinder för de professionella att arbeta med Bostad Först. En fråga att ställa blir då: bristande kunskap om vad? I ljuset av rapportens upplägg kan vi se att kunskap kan erhållas om såväl lagstiftning som rekommendationer, moraliska och politisk-filosofiska värden i allmänhet, yrkesetik i synnerhet, evidensbaserad praktik, kvalitet och brukares delaktighet eller inflytande. Det de svarande har angivit är kunskap i allmänhet och/eller om empowerment, förhållningssätt och Bostad Först. En viktig aspekt att beakta här är att kunskap om något i sig inte utgör ett argument för att införa detta något (oavsett om det gäller en modell för att motverka hemlöshet eller något annat), det gäller också att kunna värdera vad som utgör goda skäl för något. Att träna sig i att förutsättningslöst granska argument för och emot något, är en del av detta.

Det är alltså även möjligt att belysa kunskap med avseende på goda skäl, värden, normer och värderingar. Flera av de svarande har i sina svar skrivit om rättvisa och även om rättvisa i allmänhet och om fördelningsrättvisa finns kunskap att hämta. Genom att få kunskap om – och

möjlighet att reflektera kring – de olika teorier om vad som utgör en rättvis fördelning, kan var och en få möjlighet att fundera över sin egen hållning och den egna organisationens eller arbetsplatsens. Kanske märker vi att vi genom kunskap kan komma att omvärdera vår syn på vad som utgör en rättvis fördelning.

Men etisk reflektion innebär också att somliga frågor kan bli än mer komplexa än vad man tidigare uppfattat dem som. Spänningar mellan olika värden (till exempel i yrkesetiken för socialarbetare) är ofta oundvikliga och vilket eller vilka värden ska då ges företräde och varför? Sådana frågor kräver tid för reflektion och samtal.

En annan fråga med avseende på kunskap är *vilka* som behöver mer kunskap. Svaren från deltagarna i grundkurserna och brukarna har angivit ”arbetsgivaren”, ”kommunen”, ”politiker och tjänstemän”, ”fastighetsaktörer och privata aktörer”, ”jag” (det vill säga, kursdeltagaren själv anser sig behöva mer kunskap), ”ledning”, ”organisationen”, ”de på vuxenheten”, ”personal från andra boendeformer”, ”myndigheter”, ”biståndshandläggare” och ”sjukvård”.

Frågorna ”kunskap om vad?” respektive ”kunskap för vilka?” kan förhoppningsvis vara inledande vägledande frågor vad gäller kommande utbildningar i och om Bostad Först. Kanske somliga målgrupper snarast önskar och/eller behöver kunskap om vissa aspekter (till exempel vad modellen Bostad Först innebär respektive inte innebär) än andra, medan samtliga målgrupper kanske önskar och/eller behöver kunskap om andra aspekter (normer och värderingar). Här kan finnas många möjligheter inför framtida kunskapsbildning och kunskapsspridning.

Referenser

- Akademikerförbundet SSR. (2015). Etik i socialt arbete: Etisk kod för socialarbetare. Stockholm: Akademikerförbundet SSR. Tillgänglig: https://akademssr.se/sites/default/files/files/etik_och_socialt_arbete.pdf
- Björnsson, G Kihlbom, U, Ullholm, A. (2009) *Argumentationsanalys: färdigheter för kritiskt tänkande*. Stockholm: Natur och kultur.
- Brülde, B. (1998). *The Human Good*. Doctoral diss. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Dahlberg, M. & Vedung, E. (2001). *Demokrati och brukarutvärdering*. Lund: Studentlitteratur.
- Dir. 2007:91, Kommittédirektiv. *Nya former för stöd till kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten*. I SOU 2008:18. Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten – till nytta för brukaren. Stockholm: Fritzes.
- International Federation of Social Workers. Global Social Work Statement of Ethical Principles. Tillgänglig: <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/>
- Knutagård, M. & Kristiansen, A. (2018). Nytt vin i gamla läglar – Skala upp Bostad först, boendeinflytande och om att identifiera och stötta ”the missing hero”. Research Reports in Social Work (2018:1). Lund: Lunds universitet.
- Lindensjö, B. (2004). *Perspektiv på rättvisa*. Göteborg: Daidalos.
- Munthe, C., Nykänen, P. & Sandman, L. (2015). Delat beslutsfattande och evidensbaserad praktik inom socialtjänsten: Mål, begrepp och etik för utformning och implementering. Philosophical Communications. Web Series, ISSN 1652-0459; nr 62. Göteborg: University of Gothenburg. Tillgänglig: http://flov.gu.se/digitalAssets/1544/1544813_slutversionpubliceradfinalmedomslag.pdf
- Nykänen, P. (2017). ”Critical appraisal”, riktlinjer och praktikerns dilemma. *Socialvetenskaplig tidskrift*. (24:3-4), 219-237.
- Nykänen, P. (2020). Shared decision making in the social services? Reasons to consider when choosing methods for service user participation. *Journal of Evaluation in Clinical Practice* (26:2), 569-574. Tillgänglig: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jep.13323?af=R>
- Pleace, N. & Knutagård, M. Översättare: Sjösten, L. (2018). *Bostad först – en handbok*. Europa. Malmö: Égalité Bokförlag och Sveriges Stadsmissioner.
- Regeringskansliet. (2012, uppdaterad 2015). *FNs konventioner om mänskliga rättigheter*. Stockholm.
- Segnestam Larsson, O. (2020). Vad vet vi om resultat av Bostad först för människor i långvarig hemlöshet i Sverige? En systematisk litteraturoversikt av forskning, uppsatser, utredningar, utvärderingar och rapporter. Stockholm: Sveriges Stadsmissioner.

- SBU. (2018). Insatser för att minska hemlöshet för personer med missbruk, beroende och psykisk ohälsa. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering.
- SFS 2001:453. Socialtjänstlag. Stockholm. Socialdepartementet.
- SFS 2017:30. Hälso- och sjukvårdslag. Stockholm. Socialdepartementet.
- Socialdepartementet (2010). Plattform för arbetet med att utvärdera en evidensbaserad praktik i socialtjänsten, S2009/4028ST. Stockholm: Regeringskansliet.
- Socialstyrelsen (2012). Att skapa en grund för evidensbaserad praktik – en guide för ledningen i vård och omsorg. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2013). Resultat av remiss för begreppet brukare. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2015). Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2019). *Kunskapsguiden.se*. Tillgänglig: <https://kunskapsguiden.se/>
- Sveriges Läkarförbund. (2017). Läkarförbundets etiska regler. Tillgänglig: <https://slf.se/rad-och-stod/etik/lakarforbundets-etiska-regler/>
- Sveriges Psykologförbund. (1998) Yrkesetiska principer för psykologer i Norden. Tillgänglig: <https://www.psykologforbundet.se/globalassets/yrket/yrkesetiska--principer-for-psykologer-i-norden.pdf>
- World Psychiatric Organisation. (1996). Madrid Declaration on Ethical Standards for Psychiatric Practice. Tillgänglig: <https://www.wpanet.org/current-madrid-declaration>